

GİF Bilgi Notu: Koronavirüs'ün (COVID-19) Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Etkileri

Hazırlayan: Büyükelçi (E) Selim Yenel

İlk Değerlendirme

Aralık 2019'da Çin'de ortaya çıkan ve 12 Mart 2020 tarihinde pandemik bir hastalık olarak ilan edilen koronavirüs (COVID-19) küreselleşmenin en belirgin örneğini oluşturmaktadır. Günümüzde ulaşım ve seyahat kolaylığının gelişmesi sayesinde virüsün hızla yayılmasının yanı sıra, yine iletişim araçlarının ileri safhada kullanımıyla konu hemen duyulmuştur. Buna mukabil, hastalığın ortaya çıkışı ve yayılması ile ilgili olarak, birçok ülkede sorumlu makamların yeterince saydam bir davranış göstermemeleri neticesinde doğru bilgi yerine yanlış ve hatta uydurma haberler daha fazla etki yaratmıştır. Bir yandan panik, öte yandan coğrafi uzaklık düşüncesiyle bir rehavet de görülmüştür. Önlemlerin geç alınması ve bu önlemlerin sonuçları itibarıyla yeterli olup olmadığı bakımından şüpheler çıkmış, bu da devlet otoritesine olan güveni sarsmıştır. Daha fenası sadece ulusal değil, uluslararası bakımdan da dünyanın bu tür bir felakete hazır olmadığı görülmüştür. Ülkelerin otoriter veya demokratik rejimlerle yönetilmeleri virüse karşı tutumları farklı kılmışsa da, yayılmasını önleyememiştir. Dünya Sağlık Örgütü'nün uyarı ve açıklamalarına rağmen her ülke kendine göre önlem almayı tercih etmiş, karantina başta olmak üzere, sınırların kapatılması, uluslararası ulaşımın sonlandırılması, sportif ve kültürel etkinliklerin ertelenmesi veya iptal edilmesi, toplu alanların kısıtlanması gibi kararlar yine de vaka ve ölümleri azaltamamıştır.

İlk önlemler kapsamında uçak seferlerinin sonlandırılması ve sınırların kendi vatandaşları dışındakilere kapatılması ile başta turizm sektörü olmak üzere ekonomide ve ticarete büyük sarsıntılar ortaya çıkmıştır. Her felakette olduğu gibi, kaybedenler kadar kazanan sektörler de olmuştur. Ne zaman biteceği henüz bilinmeyen bu pandeminin yarattığı etkiler bakımından şimdiden bazı dersler çıkarmak mümkündür.

Gözlemler

- **Saydam olmanın önemi:** Gerçeklerin yetkililer tarafından saklanmasıyla dedikodu ve fısıltı gazetesi ile insanlar yanlış yönlendirilmiş ve paniğe yol açarak alınan önlemler de etkisiz kalmıştır. Gerçek durum ortaya çıktığında yeterli önlem almayan sorumlulara karşı oluşacak tepkilerin tahribatı uzun vadeli olabilecektir.
- **Ulusal ve uluslararası önlemler:** Pandemi, ülkelerin hem kendi sınırları içinde, hem diğer ülkelerle işbirliği bakımından hazırlıksız ve tereddütlü olduklarını göstermiştir.
- **Yayılma hızı:** COVID-19 önceki virüslerden daha hızlı ve geniş bir şekilde yayılmıştır.
- **Dayanışma:** Her ülke yalnız davranmış, komşularına destek vereceklerine kendi başlarına hareket etmiştir. Avrupa Birliği bile üyeler arasında dayanışma göstermede eksik ve geç kalmıştır.
- **İrkçi davranışlar:** Virüsün Çin'de ortaya çıkması nedeniyle etnik kökeni Uzak Doğulu olan, veya olmasa da Uzak Doğulu görünümlü insanlara karşı ayrımcılığa yol açıldığı ve aşırı tepkilerin verildiği görülmüştür.
- **Ekonomi ve ticaretin kırılabilirliği:** Hava yolları ilk etkilenen sektör olmuş, turizm ve bunun yan alanları olan sportif ve kültürel faaliyetler büyük darbe almıştır. Sınırların kapatılması ile ticaret olumsuz etkilenmiştir. Beklenen ekonomik büyüme ileri bir tarihe kalmıştır.

- **Bilgi karmaşası:** Virüsün nasıl ortaya çıktığı konusunda belirsizlik sürmektedir. Tedavi için nelerin yapılması gerektiği yolunda çok farklı ve çoğunlukla eksik veya yanlış bilgiler aktarılmıştır. Durumu istismar edenler sıkıntıları arttırmıştır. Uzmanlar seslerini duyurmakta zorlanmış, sosyal medya şirketleri ve kullanıcıları bilgi aktarımında yeterince duyarlı davranmamıştır.
- **Uzaktan çalışma ve eğitim:** Bu kriz bazı olumlu gelişmeler de ortaya çıkarabilecektir. İş yerlerinin çalışanlarını eve göndererek teknolojik imkanlar sayesinde uzaktan çalışmalarını istemeleri neticesinde, yeni iş modellerinin ortaya çıkması mümkündür. Eğer bu yöntem başarılı olursa ileride iş yerleri küçülebilecek, ulaşım açısından da hem tasarruflu, hem trafiğe olumlu etkileri olabilecektir. Elbette değişecek olan koşullar kapsamında, çalışanların da haklarının korunması gerekecektir. Eğitimde az da olsa belli yerlerde zaten başlamış olan uzaktan öğrenim yöntemleri çoğalabilecek, okullar üzerinde baskı azalabilecektir.
- **Ülkelerin sorumlulukları:** Pandemi kontrol altına alındıktan sonra genel bir değerlendirmenin, öz eleştirinin yapılması gerekecektir. Bu virüsün ortaya çıkmasıyla ilk başta aldığı yetersiz önlemler nedeniyle dünyada yayılmasına vesile olan Çin'den hesap sorulacak mıdır?

Gelecekte ne yapılmalı?

COVID-19 küresel boyutta yarattığı etkiler bakımından insanlığın karşılaştığı yeni tip bir vakadır. Bir dönüm noktasıdır. Gelecekte doğal veya insan tarafından yaratılan başka afetler çıkacaktır. Boyutları ulusal, bölgesel veya küresel olabilecektir. “Herkes İçin Sağlık” hedefi doğrultusunda uluslararası ve ulusal sağlık kurumları arasında daha yakın işbirliği ve eşgüdümüne yönelik somut adımlar atılmalıdır. Mevcut pandeminin önlenmesi bir yana, ilerisi bakımından şimdiden alınması gereken kararlar vardır:

- **Hazırlık:** Ülkeler şimdiden gelecekte benzer durumlarla karşılaşılması olasılıklarına hazırlanmalıdır. Sağlık konuları dışında iklim değişikliği veya başka afetlerin yol açabileceği olası felaketler için önlem alınmalı ve bu önlemler halka izah edilmelidir.
- **Eğitim:** Toplumların paniğe veya olayın uzakta olması nedeniyle rehavete kapılmamaları için afetler konusunda nelere dikkat edilmesi ve afetle karşılaşıldığında neler yapılması gerektiği konularında ilk öğrenimden başlayarak özel dersler verilmelidir. Toplum sürekli aydınlatılmalı ve hazır tutulmalıdır.
- **Sorumluluk:** Sorumlu makamların saydam davranmaları elzemdir. Vaka veya ölü sayıları saklanmamalı, güven oluşturmak için devletin konuya hakim olduğu algısı yaratılmalıdır. Uzmanlardan yararlanılmalı, alınan önlemler inandırıcı olmalıdır.
- **Uluslararası yanıt:** BM Genel Kurulu küresel afetlere karşı nasıl mücadele edileceğine dair özel bir oturum düzenlemelidir. Bu oturumda, bu afetin yarattığı etkiler nedeniyle egemenlik dahil olmak üzere tüm ülkelerin davranış biçimleri ve sorumlulukları tartışılmalıdır. Çin'den, bu virüsün nasıl ortaya çıktığına ve önlemler bakımından neden geç davranıldığına dair hesap sorulmalıdır. Bir an önce ülkelerarası işbirliğinin nasıl gerçekleştirileceği ve gözetim politikaları konusunda kararlar alınmalıdır. Buna benzer durumların ileride ortaya çıkmaması için ülkelerin özel önlemler almalarının belli bir mekanizmaya bağlanması gerekmektedir. Nihayetinde uluslararası finans kuruluşlarının menfi etkilenen küresel ekonomiyi tekrar canlandırabilmek için gerekli paketleri hazırlamaları gerekmektedir.

COVID-19 ile ilgili sağlık ve diğer konular bakımından söylenecek daha çok söz çıkacaktır. Önemli olan bu pandeminin sonuçlandırılarak, yarattığı tahribatın bir an önce giderilmesi ve insanlığın geleceğe hazır olmasıdır.